

9. Словарь по этике / под ред. И.С. Кона. – 5-е изд. – М. : Политиздат, 1983. – 445 с.
10. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа / В.О. Сухомлинський // Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 4. – 640 с.
11. Тлумачний словник сучасної української мови: Загальноживана лексика: близько 60 тис. слів / за заг. ред. проф. В.С. Калашника. – Х. : ФОП Співак Т.К., 2009. – 960 с.
12. Фромм Э. Психоанализ и этика / Э. Фромм. – М. : АСТ-ЛТД, 1998. – 568 с.
13. Шовкомуд Е.А. Воспитание эмоциональной отзывчивости у младших школьников : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : 13.00.01 “Теория и история педагогики” / Е.А. Шовкомуд. – М., 1990. – 17 с.
14. Dunn J. Moral sensibility, understanding others, and children’s friendship interactions [Електронний ресурс] // *Developmental Psychology*. – 2000. – Vol. 18. – June, № 2. – P. 159–177. – Режим доступу: <http://www.ingentaconnect.com/content/bpsoc/bjdp>.

ЗАВОРОТНА Я.В.

ІННОВАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Поява різноманітних типів освітніх закладів, гуманізація та демократизація освіти визначають потребу в удосконаленні внутрішнього управління загальноосвітнім навчальним закладом. В умовах конкуренції навчальні заклади шукають нові засоби, організаційні форми та методи освітньої діяльності школярів. Школа потребує нових підходів до управління, оскільки змінюється спектр функцій, принципів, методів і прийомів управлінської діяльності.

Проблеми управління освітніми та професійними навчальними закладами завжди була предметом численних філософських, соціологічних і психолого-педагогічних досліджень. Так, відомі теоретичні дослідження загальних проблем управління В.Г. Афанасьєва, О.А. Дейняка, Ю.А. Тихомирова та ін. Різні аспекти управління, що пов’язані з оптимізацією навчального процесу, розглядаються в працях С.І. Архангельського, Ю.К. Бабанського, Н.Ф. Талізінної та ін.

Результати педагогічних досліджень вітчизняних учених (В.О. Бондар, В.С. Бонгаріна, Л.О. Даніленко, Л.М. Калініна, В.В. Олійник, В.С. Пікельна, Є.М. Павлютенков, Т.М. Сорчан та ін.) свідчать, що управлінська діяльність керівника загальноосвітнього навчального закладу в сучасних умовах є поліфункціональною, полідіяльнісною та професійною, її зміст виходить за межі педагогічних знань і включає багато сучасних теорій традиційного набору знань і вмінь, що зазвичай характерні для будь-якої управлінської діяльності. Необхідні ще й уміння передбачати труднощі, виявляти проблеми, приймати обґрунтовані управлінські рішення, співпрацювати та координувати як власну діяльність, так і діяльність підлеглих, оперативно реагувати на мінливі умови функціонування об’єкта управління. Усе це забезпечує, з одного боку, режим функціонування, а з іншого – розвиток школи й вимагає створення нових організаційних структур управління, нових управлінських функцій.

Однак інноваційне управління освітнім закладом досі не стало предметом спеціального дослідження. Як правило, проблеми управління функ-

ціонуванням та розвитком школи досліджуються порізно. У результаті виникла суперечність між потребою шкіл в інноваціях і недостатньою розробленістю теоретичних основ інноваційного управління, низьким рівнем готовності суб'єктів управління до інноваційних зрушень.

Мета статті – обґрунтувати умови формування професійної готовності керівника навчального закладу до інноваційних змін у системі управління.

Сучасна історія країн, які інтенсивно розвиваються, свідчить про те, що їх економічним успіхам передувало реформування всіх ланок освіти. Саме освіта дає змогу підвищувати людський потенціал, створювати передумови для самореалізації особистості. Реформування системи освіти завжди починається з певних змін в управлінні освітою та управлінні навчальними закладами. Тому ефективність освітніх процесів значною мірою залежить від ефективності управлінської діяльності [5, с. 5].

У наш час українська система управління навчальним закладом розвивається як державно-громадська, вона враховує структурні та регіональні особливості, тенденції до зростання автономії навчальних закладів, їх конкурентоспроможності в ринкових умовах господарювання. Адже управління – це атрибут розвитку поступального процесу від простого до складного, це цілеспрямований вплив на об'єкт, обраний з безлічі можливих впливів на підставі наявної для цього інформації, що покращує функціонування чи розвиток цього об'єкта. Управління освітою – це цілеспрямована діяльність з планування організації, мотивації та контролю за освітнім процесом з метою досягнення потрібного результату [3, с. 66].

Загальною особливістю методів управління освітнім процесом є те, що всі вони спрямовані на забезпечення динамічного розвитку навчального закладу шляхом запровадження нових відносин між керуючими й керованими підсистемами, відповідно до мети їх спільної діяльності з досягнення поставлених цілей [1, с. 141].

Сучасна ситуація у сфері управління навчальними закладами характеризується наявністю класичного та значної кількості різних підходів до розуміння теорії й практики цієї діяльності. Поняття інноваційного управління сьогодні є одним з найбільш вживаних у лексиконі управлінців і текстах наукових робіт. Під його впливом переглядається проблематика та методологія досліджень, формується новий погляд на завдання й методи управління навчальним закладом у сучасній освіті; вважається, що таке управління дасть змогу бути в загальному річищі розвитку цивілізації, підтримувати конкурентоспроможність освіти впродовж усього життя зміцнювати національну безпеку держави, суспільства та особистості.

Умови діяльності інформаційного суспільства базуються не тільки на нових знаннях і виробничих технологіях, інструментах, матеріалах, засобах передачі інформації, а й на іншому соціальному й культурному середовищі, в якому розгортається суспільна та індивідуальна діяльність. Ось чому провідні цілі та завдання реформування освітньої системи, пріоритетні напрями й основні шляхи радикальних перетворень в управлінні системою

освіти визначені Конституцією України, Державною національною програмою “Освіта” (“Україна XXI століття”), Законами України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”. Перелічені вище документи підтверджують об’єктивну необхідність цілеспрямованої зміни системи управління освітою, у тому числі загальної середньої освіти через алгоритм модернізованого управління [4, с. 21].

Сьогодні в Україні освіта передбачає розвиток певних якостей особистості й визначальних компетенцій освіти, а також здатності користуватися засобами діяльності, які дають змогу особистості продуктивно діяти в середовищі, що постійно змінюється, і робити оптимальний вибір у життєвих ситуаціях. Тому в педагогічній практиці сформувалася потреба визначати специфічні педагогічні засади, технології, які допомагають ефективно вирішувати завдання розвитку та саморозвитку особистості. Хвиля педагогічних інновацій наростає, майже кожна школа намагається набути статусу експериментального майданчика, а кожен педагог – звання “учитель-дослідник”, “учитель-експериментатор”. Але їх наукова праця не завжди є продуктивною, що пояснюється недостатністю методологічної та методичної підготовки [2, с. 67].

Проблема інноваційного управління є загальнонауковою, оскільки виступає предметом досліджень багатьох наук: менеджменту, економіки, соціології, юриспруденції, психології. Виходячи із сутності поняття “управління” в контексті управління навчальними закладами, цей феномен розглядають через методи та діяльність із забезпечення дотримання вимог щодо якості освіти. Саме цим зумовлено в педагогіці виникнення нового напрямку – педагогічна інноватика, яка стала соціальною галуззю наукового пізнання, що характеризується певним змістом, принципами, тенденціями та закономірностями розвитку.

Педагогічні інновації – це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних вирішень різноманітних педагогічних проблем. За педагогічними інноваціями з’явилися нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи навчання й виховання, освітні моделі і, як наслідок, нестандартні підходи до управління [4, с. 24].

У дослідженнях, присвячених проблемі управління освітою, сучасні вчені (В.Г. Афанасьєв, Г.М. Дмитренко, О.В. Ковальчук та ін.) спираються на досвід управління якістю, існуючий у галузі матеріального виробництва та представлений у вигляді міжнародних стандартів. Маючи широкий спектр застосування, вони передбачають деталізоване документування оперативних прийомів роботи та методів управління, що загалом спрямовані на забезпечення вимог і очікувань споживачів. У міжнародних стандартах не регламентуються критерії інновацій: у них лише визначено основні позиції управління, реалізація яких сприятиме забезпеченню якості, тобто “інновації” сприймаються лише у випадку досягнення якісного результату.

Проте проблема залишається надзвичайно складною, суперечливою й потребує інтелектуальної та практичної уваги, особливо з появою закла-

дів освіти нового типу. Виходячи з положень теорії соціального управління, заклади загальної середньої освіти потребують удосконалення системи управління в єдиному освітянському просторі.

Перш за все, інноваційні процеси вдосконалення системи управління освітнім процесом пов'язані з упорядкуванням її окремих ланок, вимогами до особистості керівника, технологією прийняття управлінських рішень [6, с. 98–99].

Н.О. Свободнова вважає, що доцільним було б розглядати “інноваційне управління” як соціально-педагогічну категорію, що розкриває процесуальний та результативний аспекти. Процесуальний аспект відображає діяльність директора школи щодо створення умов, спрямованих на забезпечення якості навчально-виховного процесу. Результативний аспект відображає досягнення очікуваних результатів, що виражаються як здобуті знання, уміння, навички учнів, рівень їх вихованості, позитивна динаміка їхнього особистісного розвитку.

Професійна готовність директора школи до інноваційного управління – це інтегральна здатність керівника, що залежить від спеціального відбору потенційно здатних до управлінської діяльності освітян, формується в процесі їх організованої професійної підготовки й зумовлена рівнем розвитку професійних та особистісних якостей директора школи. Професійна готовність директора школи до управлінської діяльності визначається як внутрішній стан особистості, що спонукає її до свідомого інтелектуального розвитку, активної соціалізації, професійної самоактуалізації та самовдосконалення. У структурі професійної готовності директора до управління якістю освіти виділяються ціннісно-мотиваційний, інформаційно-когнітивний, особистісно-вольовий та рефлексивно-операційний компоненти [4, с. 23–24].

Проблема професійної готовності керівника школи до управлінської діяльності набула свого розвитку останніми десятиліттями й відображена у працях психологів (Г.О. Балл, П.Я. Гальперін, С.Д. Максименко, О.М. Плеха та ін.), педагогів (В.І. Бондар, Н.В. Кузьміна, І.Я. Лернер, М.М. Скаткін та ін.). У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях проблема готовності директора школи до введення інновацій в освітній процес розглядається як інтегроване системне утворення особистості, що характеризує її вибіркову активність при підготовці та включенні до діяльності (А.Ф. Лисенко, С.Д. Максименко, О.М. Плеха); як стійкий психологічний стан, зумовлений наявністю потреби в праці (В.О. Моляко, Д.М. Узнадзе) та функцією організованого процесу керівництва розвитком особистості (Г.О. Балл); як потенційну здатність до здійснення творчої педагогічної діяльності, що формується в процесі спеціально організованої підготовки й зумовлюється рівнем розвитку професійних та особистісних якостей майбутнього педагога (О.В. Волошенко).

Інноваційний потенціал особистості керівника як головна потреба існування перспективного навчального закладу складається з його професійної компетентності, готовності до організації інноваційної діяльності;

системи особистісно-ділових якостей керівника. Узагалі інноваційні процеси мають такі цикли розвитку: становлення, активне формування, трансформування.

Таким чином, організаційно-педагогічні умови формування професійної готовності керівника до інноваційного управління навчальним закладом значною мірою залежать від інноваційного потенціалу навчального закладу, рівня інноваційної культури, яка не зводиться лише до суми знань, а передбачає нову якість навчально-виховного процесу, кардинальні, базові перетворення в змісті, формах і методах навчання та виховання, в управлінні закладом, у переведенні його з режиму функціонування в режим розвитку.

Висновки. Формування професійної готовності керівника до інноваційного управління навчальним закладом значною мірою залежить від інноваційного потенціалу навчального закладу, рівня інноваційної культури, яка не зводиться лише до суми знань, а передбачає нову якість навчально-виховного процесу, кардинальні, базові перетворення в змісті, формах і методах навчання та виховання, в управлінні закладом, у переведенні його з режиму функціонування в режим розвитку. Один з напрямів вирішення проблем готовності керівника до інноваційного управління навчальним закладом полягає у вивченні сучасного розвитку системи загальної середньої освіти під впливом зміни внутрішніх і зовнішніх факторів, що дає змогу встановити взаємозв'язок між змінами загальної середньої освіти та тенденціями розвитку управління нею.

Література

1. Десятов Т.М. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом / [Т.М. Десятов, О.М. Коберник, Б.Л. Тевлін та ін.]. – Х. : Основа, 2003. – 240 с.
2. Житник Б.О., Павлютенков Є.М., Маслікова І.В. Методологічні проблеми дослідницької діяльності вчителя / [Б.О. Житник. Організація дослідницько-експериментальної роботи в сучасній школі ; Є.М. Павлютенков. Дослідницька діяльність як продуктивна освітня послуга методичного менеджмента ; І.В. Маслікова]. – Х. : Основа, 2008. – 160 с.
3. Мармаза О.І. Управління навчальним закладом / О.І. Мармаза, О.М. Касьянова, В.В. Григораш та ін. – Х. : Веста : Ранок, 2003. – 152 с.
4. Свободнова Н.О. Педагогічні інновації як передумова розвитку інноваційного управління / Н.О. Свободнова // Персонал. – К. : МАУП, 2006. – № 11. – С. 19–24.
5. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом / Є.М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.
6. Шакуров Р.Х. Социально-психологические аспекты управления: руководитель и педагогический коллектив / Р.Х. Шакуров. – М. : Просвещение, 1990. – 208 с.

КОВАЛЕНКО О.А.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОМПЛЕКТУВАННЯ КЛАСІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНО ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Характерною рисою сучасного періоду розвитку педагогічної теорії та практики є те, що наукові колективи, окремі вчені й школа, у відповідь